

Skolevægtring

– børn med udfordringer og deres vanskeligheder med at komme i skole

Britta Dumstrei
Cand.scient.soc. Lektor på pædagog-
uddannelsen. Københavns Professionshøjskole,
Bd4@kp.dk

Resume

Skolevægtring er generelt set blevet et stigende problem blandt danske skoleelever (Knudsen & Møller 2017, Lund 2021) og især børn med diagnoser er overrepræsenterede i statistikker over børn der har svært ved at komme i skole. Samtidig er skolevægtring som fænomen, noget vi ikke ved så meget om i en dansk kontekst. Artiklens ærinde er, ud fra et litteraturstudie, at afsøge forståelser af og grunde til skolevægtring, samt diskutere skolens rolle og opgave ift. børn der vælger skolen fra. Artiklen tager udgangspunkt i et state-of-the-art litteraturstudie om skolevægtring i et internationalt perspektiv, men med et primært fokus på Danmark. Studiet er styret af følgende forskningsspørgsmål: *Hvilke forståelser peges der på i litteraturen ift. børn der vælger skolen fra, samt hvilken betydning kan disse forståelser få for det forebyggende og indgribende arbejde i praksis?*

Nøgleord: Skolevægtring, diagnoser, trivsel, deltagelse, litteraturstudie

Abstract

School refusal – Children with diagnoses and their difficulties in getting to school

School refusal has become an increasing problem among Danish school students (Knudsen & Møller 2017, Lund 2021) and especially children with diagnoses are represented in statistics on children who have difficulty participating in school. At the same time, school refusal as a phenomenon is something we know very little about in a Danish context. Based on a literature study the purpose of this article is to make school refusal visible as a growing problem in a Danish school context, as well as to discuss the role and tasks of the school in relation to children who don't want to go to school. The article is based on a state-of-the-art literature study on school refusal in an international perspective, but with a primary focus on school refusal in Denmark. The study is guided by the following research question: What is known from the literature regarding child-motivated refusal to attend school (School Refusal) and how can this information be used to prevent and intervene in practice?

Key words: *School refusal, diagnoses, well-being, literature study*

Artiklen kan findes på
<https://tidsskrift.dk/FPPU>
DOI: 10.7146/fppu.v7i1.136706

Indledning

Skolen har – sammen med daginstitutioner, fritidsinstitutioner og klubber – en afgørende rolle i forhold til socialisering, fællesskaber og udvikling til demokrati og sammenhængskraft i vores samfund. At komme i skole er dermed vigtigt set i forhold til børns personlige, sociale og læringsmæssige udvikling (Kearney & Graczyk, 2014). Derfor er det yderst bekymrende, at et stigende antal børn og unge ikke møder op til undervisningen i skolen. Eksempelvis er fraværet på bare 1 år fra 2017-2018 steget med 1,1 % (Lund 2021) og i 2021-2022 havde 25,2 % af eleverne mindst 10 % fravær, hvilket er en stigning på ca. 13,8 % fra året før (Børne- og undervisningsministeriet).

Både dansk og international forskning (Thastum 2021, Kearney 2008, Lund 2021) viser, at følgevirkningerne af skolevægring kan være betydelige for det enkelte barn både på kort og på lang sigt og kan udmønte sig i: faglige udfordringer¹, familiekonflikter, lavere karakterer, frafald senere i uddannelsessystemet, psykiske problemer eller en forværring af psykiske problemer, samt at skolevægring er en risikofaktor for økonomiske, sociale og psykiatriske problemstillinger senere i voksenlivet.

I takt med børns stigende mistrivsel, synes skolens opgave og rolle ift. børn og unge², der vælger skolen fra uklar og diffus, hvilket kommer til udtryk ved, at mange kommuner ikke har en systematisk praksis ift. opfølgning af elever med bekymrende skolefravær (Børns vilkår 2020). Samtidig er antallet af børn med psykiske diagnoser stigende og mindst 15% af alle børn og unge i Danmark får en diagnose, inden de bliver 18 år (Psykiatrifonden 2021). Dette kommer til udtryk i skolen, hvor der potentielt i hver skoleklasse sidder to børn, der viser tegn på depression, angst eller adfærdsproblemer (Holstein m.fl. 2021). Derudover viser de seneste målinger (Nielsen m.fl. 2020, Ottoson m.fl. 2018), at trods skole-reformens ambition om at styrke alle børns læringsudbytte og trivsel, er trivslen blandt danske skoleelever faldende. Især børn med psykiatriske diagnoser såsom angst, depression, OCD og ADHD har dårligere trivsel i skolen end deres klassekammerater (Holstein m.fl. 2021), hvilket kan være en forklaring på hvorfor børn med diagnoser er særligt repræsenterede i statistikker over børn der vægrer sig mod at komme i skole. Der er således en tydelig sammenhæng mellem psykiske diagnoser og skolevægring (Kearney 2008, Knudsen & Møller 2017) og i tilfælde med langvarig skolevægring er der en overrepræsentation af børn med autisme og ADHD. En undersøgelse udarbejdet af Landsforeningen for Autisme (2021) viser at 45% af 1125 adspurgte forældre har udtalt, at deres barn vægrer sig ved at gå i skole. Til sammenligning var tallet i 2016 28%. 18 % af børnene har ikke været i skole i over et år (Landsforeningen for Autisme 2021). Undersøgelsen viser desuden, at det ikke kun handler

om svære skoleforløb for denne gruppe af børn, men at også forældre-samarbejdet er særligt udfordret og at forældre ofte føler sig overhørt af skolen, når de gør opmærksom på deres barns mistrivsel. Med udgangspunkt i skolens kontekst mangler der viden om, hvornår skolefravær bliver bekymrende og skal håndteres og der mangler tiltag i skolen i forhold til at håndtere og reagere i forhold til børn med bekymrende skolefravær, og børn der slet ikke kommer i skole.

Artiklens metodiske tilgang

Artiklen tager udgangspunkt i et state-of-the-art litteraturstudie, hvor formålet er at præsentere den eksisterende viden om skolevægring, som kan belyse artiklens forskningsspørgsmål, samt finde de huller der er i den nuværende og eksisterende viden, hvilket kalder på yderligere undersøgelser og nye indsatser³. State-of-the-art studier er netop karakteriseret ved: *State-of-the-art reviews tend to address more current matters* (Grant & Both 2009), hvilket stemmer overens med artiklens forskningsspørgsmål omkring skolevægring, som er en presserende og forholdsvis ny problemstilling (set i forhold til antallet af børn) i DK. I selve litteratursøgningsprocessen er der taget udgangspunkt i 'berry picking' metoden, hvor man udvælger (plukker) den litteratur, der er relevant for forskningsspørgsmålet. Der er ud fra berry picking tilgangen flere metoder til at 'plukke' eller udvælge litteratur og i denne artikel er der blevet gjort brug af footnote chasing (Booth 2008), hvor der er blevet fulgt op på referencer i relevante artikler og bøger⁴. Footnote chasing bliver også kaldt 'backwards searching' fordi der i denne fremgangsmåde findes frem til litteratur, der er ældre end den litteratur, der kan findes via andre søgemetoder – med andre ord går man bagud i udgivelsesår. Derfor bør den litteratur der findes via footnote chasing vurderes i forhold til dets nuværende relevans. Berry picking tilgangen er blevet suppleret med en systematisk søgning på ERIC (Educational Resources Information Center) og Educational Research Complete⁵, for bl.a. at finde nyere litteratur på området.

Anvendte søgestrengene på ERIC og Educational Research Complete var 'School refusal or school absenteeism', hvor der var 357 hits.

1 Elever med højt skolefravær får ganske enkelt en lavere afgangseksamen end deres jævnaldrende
2 Børn og unge vil i teksten blive italesat som børn, idet der er tale om børn fra 0-9 klasse.

3 Et State-of-the-art litteratur studie ligger umiddelbart op til, at viden kan 'kortlægges' og 'fastfryses', dog ses viden og vidensproduktion i denne artikel som værende flydende og i konstant udvikling og dermed ikke en fast størrelse.
4 Footnote chasing processen har bl.a. taget udgangspunkt i Gro E. Lund og hendes bog: *Fra fravær til fællesskab* (2021) Århus Universitets Forlag, som jeg stiftede bekendtskab med i forbindelse med undervisning på en professionshøjskole.
5 Berry picking metoden er traditionelt set mindre systematisk end søgninger på databaser som eksempelvis ERIC og gør det også nemmere at finde litteratur, der umiddelbart passer til ens forskningsspørgsmål eller bekræfter de hypoteser der kan være på forhånd. Dog bliver denne svaghed ved metoden, i artiklen søgt imødegået ved at inddrage andre søgestrategier såsom søgninger på ERIC, bibliotek.dk og Educational Research Complete.

Der savnes forskning om skolevægning set som et kontekstuel og komplekst problem i en dansk kontekst

Inklusionskriterierne i søgningen på ERIC og Educational Research Complete var:

- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret på dansk, engelsk, norsk eller svensk.
- Artiklerne er udgivet i skandinaviske lande, fordi de skandinaviske velfærdsmodeller og skolesystemer og meget lig det danske, hvilket gør det nemmere at sammenligne årsager og grunde til skolevægning.
- Der er udelukkende søgt efter udgivelser publiceret inden for de seneste 5 år fra 2019, fordi nyere litteratur skulle findes, som supplement til den litteratur der er fundet via berry picking og footnote chasing.

Der blev udelukkende søgt efter udgivelser fra Academic Journals som er peer reviewed.

Dette førte til 7 artikler som blev screenet via udgivelsessted, titel, abstract og gennemlæsning⁶.

Footnote chasing samt søgningen på ERIC og Educational Research Complete, blev suppleret med søgning på bibliotek.dk for at finde frem til dansk forskningslitteratur på området, hvor der blev søgt på *skolevægning*. Her var der 45 hits. Inklusionskriteriet var at litteraturen

skulle være udgivet fra 2019 og frem⁷. Denne litteratur blev screenet via titel, abstract og gennemlæsning med henblik på footnote chasing. I footnote chasing processen blev der fundet artikler før 2019, med relevans for reviewet og forskningsspørgsmålene i en dansk kontekst. Via denne footnote chasing blev der bl.a. fundet litteratur om forældresamarbejde og elevperspektiver i skolen, der er faktorer der hænger tæt sammen med børns trivsel og mistrivsel i skolen, også i en dansk kontekst, hvor forældresamarbejde og forældreinddragelse ses som essentielt for børns læring og trivsel i skolen (Akselvoll 2022). Der blev også fundet relevante undersøgelser fra VIVE; Børns Vilkår, Center for Autisme, psykiatrifonden og Institut for menneskerettigheder. Litteratursøgningen førte til 32 artikler som er inkluderet i reviewet, og som danner baggrund for den samlede analyse. Litteraturen viser, at der savnes forskning om skolevægning set som et kontekstuel og komplekst problem i en dansk kontekst. Dette kalder på yderligere forskning på området, der tager udgangspunkt i *både* barnets, familiens og skolens perspektiver i forhold til, hvorfor børn vælger skolen fra, samt hvad der skal til for at børnene trives og vælger skolen til igen.

Forståelser af skolevægning?

Skolevægning er ikke en diagnose og definitionerne af og forklaringerne på skolevægning er mangfoldige og forskelligartede. Psykolog Anne Vibeke Fleischer beskriver skolevægning som værende, når et barn sjældent eller aldrig kommer i skole og kan defineres som barnets vægning mod at komme i skole. Vægning kan forstås som forsvar mod oplevet ubehag (Fleischer 2018). I denne definition ses skolevægning som en

6 Her blev bl.a. Johanne Jeppesen Lomholt m.fl. (2022). Children with School Absenteeism: Comparing Risk Factors Individually and in Domains, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 66:3, 411-426, DOI: 10.1080/00313831.2020.1869085 fundet.

7 Her blev bl.a. artikler af Gro E. Lund og Anne Vibeke Fleischer fundet.

slags selvbeskyttelse mod urimelighed eller ubehag, der er forbundet med skolen. Barnets vægring mod at komme i skole kan her ses som en naturlig reaktion på forhold i skolen.

Denne artikel tager udgangspunkt i begrebet skolevægring med udgangspunkt i Fleichers (2018) definition: *når et barn sjældent eller aldrig kommer i skole og hvor vægring kan forstås som forsvar mod oplevet ubehag* (Fleischer 2018), et ubehag der vel at mærke opstår i skolen og dermed rummer de betingelser, der er i skolen. Begrebet 'bekymrende skolefravær' vil i artiklen blive benyttet til at forklare den proces der forekommer, inden det bekymrende fravær bliver til en reel vægring mod at komme i skole

Professor og psykolog Michael Thastum forstår skolevægring som et patologisk problem, der knytter sig til barnet, hvilket lægger op til en individuel psykologisk støtte til barnet, udredning og kompenserende individuel støtte i det hele taget (Thastum 2019, Lund 2017, 2021). Der kan stilles spørgsmålstejn ved, om et sådant perspektiv overser skolens rolle ift. børnenes trivsel i skolen? Ligeledes definerer Løveide skolevægring således: *Skolevægring er en reaktion på, at barnet ikke har ressourcer til at løse de udfordringer som det møder i de sociale kontekster det indgår i. Med andre ord kan afholdelse fra skolegang ses som en måde barnet håndterer de psykiske og sociale udfordringer det står i* (Løveide 2011). Her er fokus også på barnets manglende ressourcer, og der er generelt set en tendens til at fokusere på barnets eller forældrenes manglende ressourcer når vi snakker om skolevægring (Lund 2021). Således ligger der ofte en grundantagelse om, at skolevægring opstår pga. en indre sårbarhed hos barnet eller i barnets familie, som derfor bør behandles individuelt. Generelt set er der en samfundsmæssig øget opmærksomhed på forældre og deres evne til at varetage forældreopgaven, så man i højere grad end tidligere kan kategorisere børnefamilier med det formål at opdage potentielle problemer tidligt (Akselvoll 2022). Denne tendens afspejler sig også i skolen, hvor det store fokus på barnet og dets familie i forhold til at opspore tidlige tegn på skolevægring kan gøre blind for skolen og de betingelser i skolen, der er medvirkende til at skabe mistrivsel. Således har flere fraværskforskere (Havik et. al 2014, Lund 2021) påpeget at problemer med fravær ofte er blevet set som problemer, der er iboende i barnet og som ikke har fokuseret på skolekonteksten som årsag til fravær. David Skidmore kalder det 'the within child deficit-model' (Skidmore 2004), som betegnelse for at den enkelte får ansvaret for det der egentlig er kontekstuelle og sociale problemstillinger og at sådanne patogene diskurser dominerer flere steder i samfundet, også i uddannelsessektoren (Skidmore 2004, Lund 2021). Det er nærliggende at forestille sig at denne tendens forstærkes i de tilfælde, hvor børnene eksempelvis har en diagnose, idet det individualiserede, patologiske blik på barnet (within the child) blik forstærkes og dermed slører for de betingelser i skolen, der er medvirkende til at børn (også dem med diagnoser) fravælger skolen.

Fordi fraværproblemer i praksis ofte føres tilbage til det enkelte barns diagnose, manglende robusthed eller evne til at tilpasse sig omstændighederne (Skidmore 2011, Lund 2021, Havik et.al 2014) og 'within the child' blikket fylder så meget i forståelsen af skolevægring, er tilgangen til at hjælpe børn, der har bekymrende skolefravær, eller der helt fravælger skolen, oftest individualiserede og behandlingsprogrammer og indsatser er derfor rettet mod det enkelte barn eller familie (Lund 2021). Dette til trods for at forskning (Nielsen & Vigild 2017) viser, at der er et større sammenfald mellem skolekultur og fravær end mellem familiebaggrund og fravær.

Institut for menneskerettigheder konkluderer i en rapport fra 2017, at det er forhold i undervisningsmiljøet, der forårsager skolevægring for denne børnegruppe, hvormed de påpeger at skolevægring ikke handler om børnene og diagnoserne, men om skolens kontekst, hvorfor det er vigtigt at udvikle og ændre på denne kontekst, så børnene får øgede deltagelsesmuligheder⁸ (Nielsen & Vigild 2017). Pointen er, at selv om der er individuelle forhold der gør sig gældende hos børn, så som diagnoser, så er skolen for alle og skolekontekstuelle forhold er rammen for et eventuelt fravær eller fravælgelse af skolen. Alle børn har individuelle forhold der kan spille ind på deres skolegang og hverdagsliv i det hele taget, men det er i skolens kontekst og fællesskaber at de individuelle forhold tilskrives mening og kan blive problematiske (Lund 2021).

Skolevægring som multikausalt problem

Der er i dele af skolevægringsforskningen tendens til at kategorisere faktorerne alt efter hvilke arenaer de optræder i: faktorer i eleven, i hjemmet, i skolen og i samfundet (Karlberg et.al 2020). Dette til trods for, at der i nyere forståelser af skolevægring peges på, at skolevægring er et multikausalt problem, som udvikles og vedligeholdes med udgangspunkt i risikofaktorer i både barnet, familien og skolen, som interagerer med og påvirker hinanden samt forandres over tid (Maynard et al., 2015). Skolevægring er således et socialt fænomen der rammer individuelt (Lund 2021) og spørgsmålet er om skolevægring findes i velfungerende klassefællesskaber? Skolevægring produceres netop som en respons på de erfaringer som eleverne gør sig i skolen og en proaktiv skolekultur er forebyggende og ser det i højere grad som et fælles ansvar, frem for en individualistisk tilgang til skolevægring (Lund 2021).

Børn der vægrer sig ved at komme i skole, er en heterogen gruppe, både i forhold til demografi og opvækstvilkår og således er skolevægring noget som kan ramme alle børn (Tessoneau & Heyne 2020, Børns

8 Gro E. Lund præsenterer i sin bog: *Fra fravær til fællesskab – hvad kan skolen gøre?* (2021) begrebet 'skoleeksklusion', der i højere grad rummer en kontekstuel forståelse af når børn vælger skolen fra, frem for en mere individualistisk forståelse som begrebet 'skolevægring' ligger op til.

Langt de fleste børn vil gerne være en del af skolens fællesskab og har gode grunde til at udeblive fra skolen, hvis de vælger den fra

Vilkår 2020). Skolevægring forekommer således uafhængigt af evner og kompetencer, køn og alder (Harvik 2019). Årsager til fravær eller vægring kan være uhensigtsmæssig meget larm, uro og forstyrrende adfærd, hyppig brug af vikarer, dårlige relationer mellem børnene, konflikter, hård klasseledelse, social udelukkelse og mobning (Lund 2021), klassekvotienten, håndtering af skole-hjemsamarbejdet (Børns vilkår 2020), mm. Ligeledes synes overgange i starten af børnehaveklassen, mellem indskoling og mellemtrinnet og fra udskoling til ungdomsuddannelse at være betydningsfulde. Derudover er overgange via skoleskift eller efter ferier eller sygdom også sårbare i forhold til fravær (Harvik 2019, Ingul, et al. 2019).

Endvidere er forholdet mellem børn og voksne betydningsfulde for børns glæde ved at gå i skole og der en direkte sammenhæng mellem forholdet til de voksne i skolen og læringsudbyttet (Klinge 2017), samt mellem god klasseledelse og forebyggelse af mobning og eksklusion (Harvik m.fl. 2014). Børn der ikke er vellidte af deres lærere og ikke mødes positivt i skolen, er i højrisiko for at mistrives i skolen. Ligeledes er børnenes sociale trivsel altafgørende for deres glæde i forhold til at gå i skole og her har kammeraterne i skolen stor betydning. Ensomhed og manglende venner kan forårsage fravær fra skolen, og børn med bekymrende skolefravær føler sig ofte ensomme og isolerer sig i hjemmet (Børns Vilkår 2020). Dermed kan ensomhed både forårsage fravær fra skolen, og det kan være en konsekvens af fraværet.

Inddragelse af børneperspektivet

Langt de fleste børn vil gerne være en del af skolens fællesskab og har gode grunde til at udeblive fra skolen, hvis de vælger den fra. Disse grunde kan være vanskelige at få øje på ud fra et voksenperspektiv,

men ud fra et børneperspektiv kan det være meningsfuldt. Forskning (Harvik 2019, Lomholt m.fl. 2022, Kearney 2008) i skolefravær viser, at årsagerne bag skolefravær er komplekse, samt at det er vigtigt at håndtering af fraværet sker med udgangspunkt i barnet. Derfor er det vigtigt at inddrage børneperspektivet i eventuelle løsningsforslag omkring tilbagevenden til skolen igen.

Forskning (Smyth & Hattam 2004) viser at i forhold til at skabe viden om problemer i skole og uddannelsesinstitutioner er elevperspektivet ikke blot det vigtigste, men også det mest oversete. På samme måde viser dansk forskning (Lund 2017, Krab 2021) at børn sjældent gives en stemme i skole-hjemsamarbejdet eller i håndteringen af skoleproblemer og forældresamarbejde. Børn har en afgørende viden om deres liv og en undersøgelse fra Børns Vilkår (2020) viser at børn med skolefravær, ikke føler sig hørt når det handler om løsninger i forhold til deres fravær. Især for børn i udsatte positioner gælder det, at de føler sig mindre inddraget end andre børn. Rapporten peger endvidere på, at inddragelse af barnets perspektiv bør styrkes for at forstå fraværet og for at finde indsatser der skal styrke barnets skolegang (Børns Vilkår 2020).

Hvornår bliver fravær fra skolen bekymrende?

I ambitionen om at blive klogere på baggrunde for og forståelser af når børn vælger skolen fra er det oplagt at starte med at undersøge, hvornår fravær i skolen bliver bekymrende, idet skolevægring oftest starter med bekymrende skolefravær. Naturligvis er ikke al fravær fra skolen problematisk. Alle børn kan have en sygedag en gang imellem uden at det er noget problem, men spørgsmålet er hvornår børns

fravær fra skolen er/bliver bekymrende? Og hvornår er der tale om decideret skolevægring?

Skolevægring kan godt opstå akut, men ofte opstår det gradvist med fravær nogle bestemte timer eller dage, hvorefter det øges (Fleischer 2018). Der er i litteraturen og undersøgelserne omkring skolevægring forskellige definitioner ift. hvornår børns fravær fra skolen bliver bekymrende og generelt set mangler der viden om, *hvornår* skolefravær er bekymrende og kræver handling.

I en panelanalyse af bekymrende skolefravær foretaget af det Nationale forsknings- og analysecenter for velfærd fra 2020 (Nielsen m.fl. 2020) defineres bekymrende fravær som minimum 10 % fravær over en periode på 3 måneder. Rapporten opererer endvidere med tre typer af fravær: sygefravær, lovligt fravær og ulovligt fravær og den pointerer vigtigheden i at se på summen af de 3 fravær former. I forhold til *bekymrende* fravær har rapporten fire definitioner:

1. Perioder med lavt fravær: Antal måneder med 5-10 % fravær i én måned
2. Perioder med højere fravær: Antal måneder med mere end 10 % fravær i én måned
3. Længerevarende fravær: Antal forløb med mere end 10 % fravær i 3 måneder
4. Meget samlet fravær: Mere end 10 % fravær (i 9. klasse).

De forskellige definitioner kan være relevante på forskellige måder, idet de alle kan være medvirkende til at opspore bekymrende fravær, der netop kommer til udtryk på forskellige måder. Eksempelvis kan det korte fravær (nr. 1 på listen over bekymrende fravær) være bekymrende, hvis det er gentagende og dermed 'vedvarende kortvarigt'. For hvad er eventuelle årsager til at man har 1-2 dages fravær i hver måned? Måske kan en viden og opmærksomhed på årsager modvirke eller forebygge skolevægring. Dermed er det ikke kun omfanget af fraværet, der bør have vores opmærksomhed, men også mønstret i fraværet (Nielsen m.fl. 2020).

Hvis man ser på barnets fravær over et skoleliv, viser det at elever, der har fravær over 10 % i udskolingen, har haft et højere gennemsnitligt fravær allerede i indskolingen og at fraværet især stiger fra 6. klasse (Nielsen m.fl. 2020). Dermed er der i skolerne brug for, at der allerede i indskolingen er et større fokus på skolefravær generelt set, så eventuelle problemer kan håndteres, mens de er små.

Konsekvenser af skolevægring og forældresamarbejdets muligheder

9 I megen litteratur omkring skolefravær bruges betegnelsen problematisk i stedet for bekymrende.

Spørgsmålet er om skolen har den fornødne social- og specialpædagogiske viden til at kunne håndtere og skabe de rette rammer i skolen i forhold til børn generelt og i forhold til et øget antal af børn med psykiske udfordringer og diagnoser? En undersøgelse (Bedre Psykiatri 2014) viser at over 60 procent af forældrene til børn med psykiske diagnoser mener, at folkeskolen ikke har viden og indsigt nok omkring psykisk sygdom til at håndtere deres elever, og 43 procent af forældrene udtrykker at skolens evne til at inkludere deres barn med psykisk sygdom er mangelfuld.

Forskning (Havik, Bru & Ertesvåg 2014) påpeger at et godt skole-hjem-samarbejde er afgørende for at der kan gribes ind ved begyndende skolefravær. Dog er behandlingsprogrammer og indsatser oftest rettet med det enkelte barn eller familie, hvormed faktorer i skolen overses. Ligeledes kritiseres det øgede fokus på familien/hjemmet som læringsrum, idet der kan ske en problemforskydning fra de situerede samspil i skolen til individuelle børn, deres diagnoser og deres familier (Højholt og Kousholt 2019). Eksempelvis kan det være nødvendigt for forældre at have særlig ekspertviden om barnets diagnose for at kunne deltage i dialoger med skolen. Samtidig oplever forældre, at deres viden om deres barn ikke altid er værdsat og accepteret som relevant for de beslutninger, der træffes om barnet i skolen (Nielsen m.fl. 2020). Hermed mistes muligheden for en udforskning af de samvirkende og komplekse forhold, der har betydning for, hvordan forældre kan deltage i deres børns skoleliv, og hvilken betydning det har for børn med psykiske diagnoser og deres trivsel og sociale liv i skolen.

Børnenes skoleproblemer forplanter sig i hjemmet, hvor forældre oftest er dem der først ser tegn på mistrivsel i skolen, hvorfor forældresamarbejdet er af afgørende betydning for en tidlig opsporing af trivselsproblemer og bekymrende skolefravær. Dog opstår der ofte udfordringer i forældresamarbejdet, idet forskellige syn på barnets trivsel og årsager til skolevægring kan føre til uoverensstemmelser og konflikter i forældresamarbejdet (Børns Vilkår 2020, Nielsen m.fl. 2020, Lund 2017). Forældre til børn der viser begyndende tegn på mistrivsel og fravær oplever at deres bekymringer omkring børnene bliver overhørt, og sjældent giver anledning til handling, hvilket betyder at indsatser i skolen til at afhjælpe barnets mistrivsel bliver iværksat senere end det kunne have været muligt, hvis forældrene var blevet hørt (Keaney 2008, Nielsen m.fl. 2020, Lund 2021). Desuden ser de samarbejdet med skolen som værende opslidende, idet de skal være de bærende kræfter ift. at få igangsat foranstaltninger, der skal sikre at undervisning af deres barn bliver muligt. Ligeledes oplever de at skolen ikke har de rette kompetencer til at gøre noget ved problemet. Derimod ser skolen ofte børns fravær som et problem, der er opstået pga. forældres manglende skoleopbakning til deres børn (Nielsen m.fl. 2020). Når børn vægrer sig ved at komme i skole, må forældre i mange tilfælde kæmpe hårdt for at få sygeundervisning til deres barn og kampen for at (gen)etablere en

skolehverdag for deres børn tager ofte flere år og har store konsekvenser for børn og forældre (Nielsen m.fl. 2020). Dermed er karakteren af samarbejdet mellem skole og hjem afgørende for at der sættes ind i tide inden fraværet bliver bekymrende og for at få et barn der vægrer sig mod at komme i skole tilbage i skolen igen (Lund 2020).

Konklusion

Litteraturgennemgangen der danner baggrund for denne artikel, viser at der i dele af forskningen om skolefravær, er en tendens til at se problemerne som iboende i barnet eller hos familien. Dog er der en del forskere, der efterspørger et både forskningsmæssigt, men også et fagligt større fokus på skolen og dens rammer og kultur i forhold til børns deltagelse og mistrivsel i skolen, samt i forhold til at se skolevægring som et multikausalt problem der både rummer individ, skole, familie og samfund. Litteraturstudiet giver anledning til at påpege at skolen i stigende grad bør få en øget opmærksomhed på nye former for organiseringer og former, hvor almen-, social- og specialpædagogikken i højere grad kan berige hinanden til gavn for skolen, familier og børn. Samtidig bør der i Danmark være en mere ensartet praksis i

forhold til registrering af fravær, i forhold til at definere hvornår fravær er bekymrende og i forhold til håndtering af bekymrende skolefravær og egentlig skolevægring, samtidig med at hvert individ skal have den individuelle hjælp det præcist har brug for. Skolen (og samfundet generelt) synes på nuværende tidspunkt at være udfordret i forhold til det stigende antal børn, der ikke opfører sig som forventet. Der er en overvejende tendens i skolen, til at se børns problemer med at komme i skole, som værende et problem bosiddende i barnet eller i barnets familie. Hermed overser skolen og de lærere og pædagoger, der varetager undervisningen i skolen, muligheden for, i samarbejde med forældrene, at kunne gribe barnet inden problemerne vokser sig så store, og det går ud over barnets deltagelse i skolen. Et barns fravær i klassen påvirker ikke kun barnet og dets familie men også klassekammerater, de professionelle og selve undervisningsmiljøet, hvorfor det er i alles interesse at børnene trives og forbliver i skolen. Litteraturgennemgangen viser også at der i forskningen er en tendens til at pege på enten skolen *eller* forældrene som ejere af problemet, hvor der måske i højere grad savnes et (børne)perspektiv på børns generelle trivsel, hvor både børnene, skolen og forældrene *sammen* er en del af løsningen.

Litteratur

- Akselvoll, M. (2022): Det grænseløse forældreskab. Dansk Psykologisk Forlag.
- Booth, A. (2008): Using Evidence in Practice - Unpacking your literature search toolbox: on search styles and tactics. The author Journal compilation © 2008 Health Libraries Group. *Health Information and Libraries Journal* 25, pp. 313–317.
- Børns Vilkår (2020): *Skolens tomme stole – skolefravær set fra barnets perspektiv*. Egmont Fonden.
- Danskernes sundhed. Den Nationale Sundhedsprofil 2021 - centrale udfordringer. Sundhedsstyrelsen 2022.09.
- Fleicher, A. (2018): Jeg vil ikke i skole – om skolevægring hos børn og unge. Dansk psykologisk Forlag.
- Grant, M. & Booth, A. (2009): A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Salford Centre for Nursing, Midwifery and Collaborative Research (SCNMCR), University of Salford, Salford, UK, †School of Health and Related Research (ScHARR), University of Sheffield, Sheffield, UK
- Havik, T., Bru, E., & Ertesvåg, S.K. (2014): Parental perspectives of the role of school factors in school refusal. *Emotional and Behavioral Difficulties* 19 (2) (s. 131-153).
- Havik, T., Bru, E., & Ertesvåg, S. K. (2015). School factors associated with school refusal and truancy-related reasons for school non-attendance. *Social Psychology of Education*, 18, 221-240.
- Havik, T. (2019): Skolefravær – at forstå og håndtere skolefravær og skolevægring. Dafolo.
- Holstein BE, Henriksen TB, Rayce SB, Ringsmose C, Skovgaard, AM, Teilmann GK, Vaver MS. Mental sundhed og psykisk sygdom hos 0-9-årige børn. København: Vidensråd for Forebyggelse, 2021: 1-304.
- Højholt, C. og Kousholt, D. (2019): Parental collaboration in relation to children's school life - Advanced regulation or possibilities for solidarity? In: *International Journal of qualitative studies in Education*. Volume 32. Issue 8, pp. 1048-1063.
- Ingul, J., Havik, T., Heyne, D. (2019). Emerging School Refusal: A School-Based Framework for Identifying Early Signs and Risk Factors. *Cognitive and Behavioral Practice*, 26, 46-62
- Kearney, C. (2008a): School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical psychology Review* 28.
- Kearney, C. (2008b): An interdisciplinary model of school absenteeism in youth to inform professional practice and public policy. *Educational Psychology Review* 20(3).
- Kearney, C. A., & Graczyk, P. (2014). A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism. *Child & Youth Care Forum*, 43(1), 1–25. <https://doi.org/10.1007/s10566-013-9222-1>
- Klinge, Louise (2017). Lærernes relationskompetence - En empirisk undersøgelse af, hvordan lærerens relationskompetence viser sig i interaktioner med elever og klasser i almenundervisningen i folkeskolen. Ph.d. Afhandling. Københavns Universitet.
- Knudsen, M & Møller, S. (2017): Problematisk skolefravær og skolevægring. Årsager og behandling. En litteraturgennemgang. Metodecentret – Center for Innovation og Metodeudvikling.
- Karlberg, M., Klang, N., Andersson, F., Hancock, K., Ferrer-Wreder, L., Kearney, C., Galanti, M. (2020): The Importance of School Pedagogical and Social Climate to Students' Unauthorized Absenteeism – a Multilevel Study of 101 Swedish Schools, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 66:1, 88-104, DOI: 10.1080/00313831.2020.1833244
- Krab, J. (2021): *Det følsomme og slidsomme skole-hjem-(sam)arbejde: En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen*. En udgivelse i serien Afhandlinger fra Ph.d.-skolen for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet.
- Kristensen, N. m.fl. (2020): Panelanalyse af bekymrende skolefravær. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Landsforeningen for Autisme (2021): Inklusionsundersøgelse 2021. <https://www.autismeforening.dk/media/3884/landsforeningen-autismes-inklusionsundersogelse-2021-2.pdf>
- Lund, G.E. (2017): Making Exclusionary Processes in Schools Visible. Ph.D thesis. Twente University.
- Lund, G.E. (2021): *Fra fravær til fællesskab – Hvad kan skolen gøre?* Århus Universitetsforlag.
- Johanne Jeppesen Lomholt, Jacob Nielsen Arendt, Iben Bolvig & Mikael Thastum (2022) Children with School Absenteeism: Comparing Risk Factors Individually and in Domains, *Scandinavian Journal of Educational Research*, 66:3, 411-426, DOI: 10.1080/00313831.2020.1869085
- Løvereide, S. (2011): Forskning om skolevegring. *Specialpedagogik*, årg. 4 (link)
- Maynard, B. R., Heyne, D., Brendel, K. E., Bulanda, J. J., Thompson, A. M. & Pigott, T. D. (2015). Treatment for school refusal among children and adolescents: a systematic review and meta-analysis. *Research on Social Work Practice*, 1-12.
- Nielsen, N. & Vigild, P. (2017): Retten til uddannelse – når børn med handicap ikke går i skole. Institut for Menneskerettigheder. Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution
- Nielsen, C., Jensen, V., Kjer, G. & Arendt, K. (2020): Elevernes læring, trivsel og oplevelser af undervisningen i folkeskolen – en evaluering af reformårene 2014-2018. VIVE. Det nationale forsknings- og analysecenter for velfærd.

Ottosen, M., Andreasen, A., Dahl, K., Hestbæk A., Lausten, M., Rayce, S. (2018). Børn og unge i Danmark – velfærd og trivsel 2018. VIVE – Viden til velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Psykiatrifonden (2021): Tal og fakta om psykisk sygdom i Danmark.

Thastum, M. (2019): Skolefravær - udbredelser og forståelser. Skolens fraværende børn: Årsager og indsatser. Frederikshavn Dafolo.

Tessoneau, M & Heyne, D. (2020): Behind the screen: identifying school refusal themes and sub-themes. I *Emotional and Behavioural Difficulties*. Volume 25,2020 – Issue 2.

Skidmore, D. (2004): *Inclusion: The dynamic of school development*. Open University Press.

Smyth & Hattam (2004): *Dropping out, drifting off, being excluded. Becoming somebody without school*.